

Woordenlijst

Galilea: in de ritus van Cluny, een ruimte waar monniken tijdens bepaalde plechtige vieringen samenkwamen.

Lichtbeuk: een rij ramen die uitkomen op de muur van een gebouw.

Maior ecclesia: Latijnse term die ‘de grootste kerk’ betekent.

Spitsboog: geribde boog die de snijlijn van een gewelf aangeeft.

Triforium: galerij boven de grote booggewelven die uitkomt op het midden van het schip.

Votiefmis: mis die afwijkt van de vaste kerkelijke kalender en die betrekking heeft op een bepaalde devotie.

Zijbeuk: een beuk links of rechts van het middenschip.

Praktische informatie

Gemiddelde duur van het bezoek: 2 uur.

Rondleiding.

Aangepaste rondleidingen voor mensen met een handicap.

Boekenwinkel

De gids van dit monument is beschikbaar in de boekenwinkel, in de collectie ‘Itinéraires’, in 6 verschillende talen.

Centre des monuments nationaux
Abbaye de Cluny
 71250 Cluny
 tél. **03 85 59 15 93**
 abbaye-de-cluny@monuments-nationaux.fr

www.monuments-nationaux.fr

École des Arts et Métiers

Een school in een abdij

Als in 1794 de laatste monniken de abdij verlaten, krijgen de kloostergebouwen nieuwe functies. Vanaf 1801 wordt er een college gevestigd, waar klassieke vakken als literatuur, Latijn, aardrijkskunde en wiskunde worden onderwezen. De aantrekkingskracht van steden als Mâcon en Tournus, waar leerlingen meer technische vakken kunnen ontdekken, is echter groot en zal de neergang van dit college betekenen. In 1866 moet het dan ook plaatsmaken voor een school die zich vooral richt op buitengewoon technisch onderwijs en voor een normaalschool waar leerkrachten opgeleid worden.

Het ontstaan van de Arts et Métiers

In 1891 opent de praktijkschool haar deuren. De school breidt zich snel uit en biedt plaats aan meer dan 300 leerlingen. De eerste ateliers worden gebouwd op de plek van de moestuin van de monniken. In 1901 wordt de school officieel de École des Arts et Métiers.

Sindsdien worden ingenieurs opgeleid op de site van de abdij. Elk jaar schrijven zich om en bij de 200 leerlingen in voor de tweejarige opleiding in Cluny. Zij worden ook wel Gadz’arts genoemd, wat een samentrekking is van de term ‘gars des arts’ (gasten van de kunst).

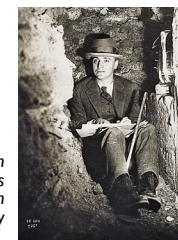
De herkomst van de Arts et Métiers

Aan het eind van de 18de eeuw richt de hertog van La Rochefoucauld, kolonel in het leger van Lodewijk XVI, een school op voor weeskinderen en zonen van soldaten. Hier leren ze niet alleen lezen, schrijven en rekenen, maar doen ze ook beroepskennis op: steenhouwer, meubelmaker, slotenmaker, ... en volgen ze een militaire opleiding.

Archeologische opgravingen

Kenneth John Conant

In 1928 toont de Amerikaanse architect Kenneth John Conant als eerste belangstelling voor de Abdij van Cluny. Hij voert de eerste opgravingen uit met als doel de plattegrond van de grote kerk en de middeleeuwse kloostergebouwen te herontdekken. Zijn bevindingen zijn goed gedocumenteerd en vormen een stevige basis voor het huidige onderzoek.

Kenneth John Conant tijdens opgravingen in Cluny in 1931.

Archeologische opgravingen van het eind van de 20ste eeuw tot vandaag

In de jaren 1990 vindt er nieuw archeologisch onderzoek plaats, maar dit keer met een breder doel: de architectuur, de verschillende bouwperiodes en het gebruik van de locatie begrijpen. Het transept en de binnenplaats van de congregatie worden zowel onder- als bovengronds uitvoerig bestudeerd.

Sinds 2006 gaat het onderzoek verder en konden de kapittelzaal en het koor van de kerk uit het jaar 1000 worden bestudeerd.

De laatste opgravingen richtten zich vooral op de beginjaren van de abdij met de kapel uit de 10de eeuw en de oude ziekenboeg. vlakbij deze ziekenboeg werd in 2017 een uitzonderlijke muntschat gevonden. Sinds 2021 zijn archeologen bezig met de opgraving van de kloostergang om de organisatie van het middeleeuwse klooster te begrijpen.

abdij van Cluny

Een spirituele hoofdstad

Een eeuwenoude stichting

In 910 sticht Willem de Vrome, hertog van Aquitanië en graaf van Mâcon, een abdij onder de bescherming van Sint-Pieter en Sint-Paulus, die onder rechtstreeks gezag van de paus geplaatst werd. Tot in de 12de eeuw ontwikkelt de abdij zich aanzienlijk dankzij abten als Odilo of Hugo van Cluny. Cluny, de moederabdij van meer dan 1000 kloosters, is in heel Europa een begrip en wordt de hoofdzetel van de grootste kloosterorde van het Westen: de orde van Cluny.

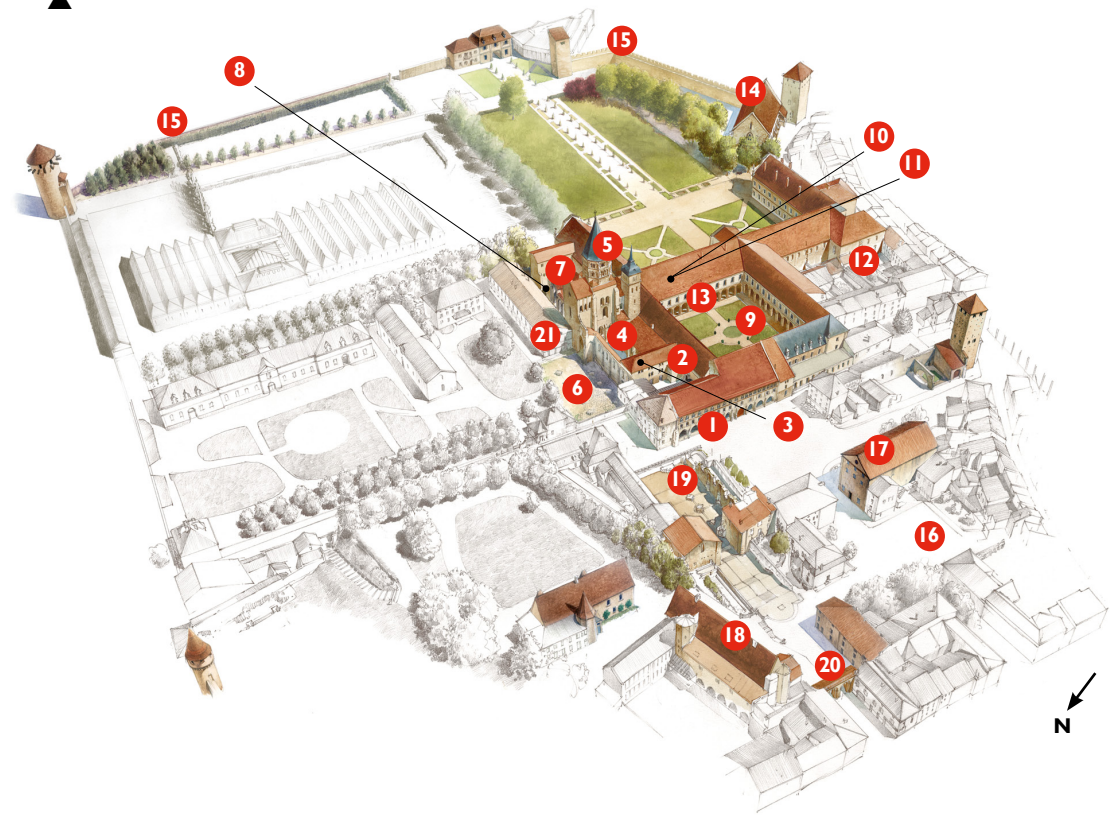
Een langzame en lange neergang

Aan het eind van de middeleeuwen zet het verval in. In de 15de eeuw herstelt de abt Jan van Bourbon de orde in de abdij, maar het lukt hem niet een einde te maken aan de neergang die door de Hugenotenoorlogen in de 16de eeuw nog wordt versneld. Er worden andere gerenommeerde abten aangesteld, maar de orde van Cluny blijft achteruitgaan.

Wederopbouw en vernieling

Rond het midden van de 18de eeuw wordt een grootschalig project opgezet om het klooster weer op te bouwen: de middeleeuwse gebouwen worden gesloopt en vervangen door bouwwerken in klassieke stijl. Tijdens de Franse Revolutie worden alle kloosterordes opgeheven, de gebouwen worden verkocht en de grootste vernielingen gaan door tot in de 19de eeuw.

De abdij is opvangrijk maar fragmentarisch. Omvangrijk, maar fragmentarisch. Sommige gebouwen maken deel uit van de stad, of doen dienst als ingenieursschool.

- 1 **Het zogenoemde paleis “van Paus Gelasius”** doet dienst als ontvangstruimte. Het gebouw stamt uit de 14de eeuw en heeft al vele aanpassingen ondergaan, zoals de volledige renovatie van de voorgevel in de 19de eeuw. Alleen de bovenste lichtbeuk* stamt nog uit de middeleeuwen. Binnen ontdekken bezoekers aan de hand van een digitale installatie de grote fasen van de architecturale evolutie van de abdij.
- 2 **De kleine kloostergang** biedt voorbeelden van de beeldhouwkunst van Cluny uit de 11de tot en met de 17de eeuw, waaruit blijkt dat er altijd artistieke activiteit was. In de projectiezaal toont de film *Maior Ecclesia** 3D-beelden van de grote abdiijkerk die nu verdwenen is.
- 3 **De Galilea passage*** is een galerij die de kloostergang en de *Maior ecclesia** met elkaar verbond. Vandaag worden er relikwieën uit de abdij tentoongesteld.

- 4 **Het schip** is slechts gedeeltelijk toegankelijk. Het strekte zich uit onder de naburige tuin, tussen de gebouwen van de nationale stoeterij, die in de 19de eeuw werden gebouwd, na de vernieling van de kerk. De basissen van de zuilen werden gerestaureerd om de verschillende ruimten van de kerk beter te begrijpen.
- 5 **Het grote transept** is het meest indrukwekkende overblijfsel van de *Maior ecclesia**. Het heeft een koepel die uitkomt op een hoogte van 31 meter. De zuilen vormen tot aan de kapitelen een onafgebroken geheel en boven de boog van de kleine zijbeuk* is er een verborgen triforium* met hoge vensters. Er zijn talloze elementen die verwijzen naar de antieke architectuur.
- 6 **Het kleine transept** bestaat uit drie kapellen. Doordat er drie kapellen waren, konden er votiefmissen* worden gevierd. De augmented reality-zuil toont het koor van de kerk en belicht de rijke versiering van de *Maior ecclesia**.

- 7 **De kapel van Jan van Bourbon** draagt de naam van de abt die deze kapel omstreeks 1460 liet bouwen om erin begraven te worden. De kapel heeft een flamboyante gotische stijl en is rijkelijk versierd met kraagstenen met de profeten uit het Oude Testament. Op de kraagstenen stonden standbeelden die, waarschijnlijk tijdens de Hugenotenoorlogen, verdwenen zijn.
- 8 **De binnenplaats van de congregatie** biedt een goed zicht op de verhoging van de zuidelijke arm van het grote transept en van de klokkentoren van het Wijwater: de meest indrukwekkende overblijfselen van de *Maior ecclesia**.
- 9 **De kloostergang** vormt het hart van het klooster. De andere gebouwen zijn georganiseerd rond de galerijen van deze gang. Deze dateert uit de 18de eeuw en heeft de middeleeuwse kloostergang en een deel van de kerk uit het jaar 1000 vervangen.
- 10 **Het koor van de kerk uit het jaar 1000**, de eerste abdiijkerk gebouwd door de monniken. Het werd ontdekt tijdens archeologische opgravingen. De plaat op de vloer markeert de plaats van het hoofdaltaar. De video laat zien hoe dit altaar in het koor van de kerk werd geplaatst.
- 11 **De kapittelzaal** is de plaats waar de monniken iedere dag samenkwamen. Oorspronkelijk deelden de zuilen de ruimte in twee: één deel wordt aan het zicht onttrokken door de huidige gebouwen. Op de augmented reality-zuil kunt u de hele zaal ontdekken.
- 12 **De wasruimte van de monniken** bevindt zich achteraan de galerij van de ‘450 voet’ en kwam uit op de eetzaal, die nu niet meer bestaat.
- 13 **De kloostergebouwen** uit de 18de eeuw vormen samen een U. De klassieke architectuur wordt gekenmerkt door de smeedijzeren balkons.
- 14 **De farinier** (meelschuur) uit de 13de eeuw is het enige middeleeuwse gebouw met een huishoudelijke functie dat nog bestaat. Hier werden voedingsmiddelen opgeslagen. Vlak ervoor biedt de augmented reality-zuil een overzicht van de middeleeuwse gebouwen die tussen de farinier en de *Maior ecclesia** stonden. **De provisiekelder**, in het onderste deel, is overwelfd met spitsbogen*.

- De farinier**, in het bovenste deel, heeft een rondbooggebinte. Hier kunnen we de acht kapitelen in de apsis van het koor van de *Maior ecclesia** zien. In het midden staat een altaar uit de 11de eeuw.
- 15 **De vestingmuur** van de abdij bestond uit talrijke torens, waaronder de ‘tour Ronde’ of de ‘tour du Moulin’, uit de 13de eeuw.
  - 16 **Het dorpje** heeft zich kunnen ontwikkelen dankzij de economische activiteiten die door de abdij op gang kwamen. Er zijn nog altijd middeleeuwse huizen te vinden. De meest herkenbare hebben lichtbeuken* in de voorgevel en kapitelen versierd met bladwerk.

Overblijfselen van de abdij in de stad

- 17 **De herberg van abt Hugo** is een van de grootste bewaard gebleven gebouwen uit de late 11de eeuw. Gasten verbleven boven in de herberg en hun rijdieren kregen een plek in de benedenruimte. Vandaag is de oude herberg omgebouwd tot stadstheater en tentoonstellingsruimte.
- 18 **Het paleis van Jan van Bourbon**, gebouwd in de 15de eeuw, huisvest tegenwoordig het Musée d’Art et d’Archéologie (museum van kunst en archeologie).
- 19 **De narthex** wordt voorafgegaan door een monumentale trap tussen de overblijfselen van de zogenaamde “Baraban” torens die de toegangspoort omlijstten. De narthex werd rond 1130 gebouwd. De basissen van de zuilen werden in hun originele staat hersteld.
- 20 **De erepoort** uit de 12de eeuw was de hoofdingang van de abdij en doet denken aan een triomfboog. Een deel van de versiering bestaat nog: de Korinthische kapitelen en gegroefde zuilen verwijzen naar de oudheid.
- 21 **De nationale stoeterij** uit de 19de eeuw is gedeeltelijk gebouwd op de plek waar vroeger de kerk stond en doet tegenwoordig dienst als manege voor showruiters.

* Uitleg op de achterzijde van dit document.